

#### 4. במדינת האח הגדול מדברים רק עברית

(מעובד על פי פרופ' יחיעם פריאור, דיקן הפקולטה לכימיה במכון ויצמן. 5 במארס 2012....)

שמחתי לקרוא בעיתון שהאקדמיה ללשון יוצאת למלחמה להצלת השפה העברית. כשהתברר לה שבאוניברסיטאות בארץ נדרשים סטודנטים להגיש עבודות באנגלית או לכתוב את עבודותיהם באנגלית וכי, רחמנא ליצלן, גם חלק מן השיעורים מתקיימים באנגלית, פנתה האקדמיה ללשון לשר החינוך כדי שיבער את הנגע מן האוניברסיטאות. במכון ויצמן, למשל, כל עבודות המוסמך והדוקטורט נכתבות באנגלית, והקורסים ניתנים בשפה האנגלית, בין היתר מפני שהמכון רואה עצמו כמוסד בינלאומי ומתברך במאות סטודנטים, אורחים ומבקרים מכל העולם, כאלה שהשפה העברית אינה שגורה בפייהם, וכדי שעבודות מדעני המכון תהיינה נגישות גם למדענים מן העולם שלא נתמזל מזלם להיות דוברי השפה העברית. כדי לחזק את פנייתיה של האקדמיה ללשון העברית, כדאי לדון במספר הצעות נוספות אשר ישפרו את מעמדנו בעולם, ויקדמו את הכלכלה והחברה הישראלית. בשנים האחרונות התברכנו במספר פרסי נובל בכימיה, שהוענקו על ידי האקדמיה השבדית למדעים. אני מציע שמקבלי הפרסים יודיעו לאקדמיה השבדית שהם מוותרים על הפרס, שכן הוא ניתן על סמך מאמרים ועבודות מדעיות אשר התפרסמו בלשון זרים. יתרה מכך, אני מציע שהאקדמיה הישראלית למדעים תבקש ממקבילתה השבדית לא לשקול מועמדים ישראלים נוספים, עד אשר חברי האקדמיה השבדיים ילמדו את לשון הקודש ויקיימו את כל דיוניהם בשפה העברית. כדאי לבקש ממשד הפנים שלא יאשר כניסתם של מדענים זרים ולא יאפשר להם להרצות אלא בעברית ובנוסף, בכל מקרה שבו מדען ישראלי יוזמן להשתתף ולהרצות בכינוס בינלאומי בחו"ל, יישלל מיד דרכונו של המדען אם יעז להרצות בשפה שאינה עברית. רצוי כמובן גם שכל באי הכנס ילמדו את שפת אבותינו, וכדאי לשקול פתיחת אולפנים ברחבי העולם.

#### 5. באקדמיה ללשון זועמים: מרצים לא מקבלים עבודות בעברית

(מעובד על פי נשר טלילה. 29 בפברואר 2012. הארץ)

האקדמיה ללשון העברית יוצאת למאבק נגד השימוש ההולך וגובר בלשון האנגלית במוסדות להשכלה גבוהה וקוראת לסטודנטים לעמוד על זכותם וללמוד בעברית בכל החוגים והשיעורים. על פי ההערכות, מדובר בעשרות קורסים. במכון ויצמן, לדוגמה, מדובר במדיניות ברורה ובמסגרתה כל הלימודים מתקיימים באנגלית. לימודי מינהל עסקים בטכניון מתנהלים זה שנתיים אך ורק בשפה האנגלית – הרצאות ובחינות. בחוג לכימיה באוניברסיטת בן-גוריון נשלח מכתב לסטודנטים בשפה האנגלית ובו הובהר כי "לא יתקבלו עוד עבודות גמר בעברית" וגם הסמינרים יוצגו באנגלית, זאת מאחר ש"שפת המדע היא אנגלית". ראש החוג, הפרופ' יהודה ברנד, הבהיר כי "אם מישהו כותב משהו מדעי בעברית זה פשוט קבור ואף אחד לא יקרא את זה". "הכתיבה באנגלית", לדבריו, "מוסיפה הילה למוסד, למחלקה ולאותו סטודנט שכתב את התזה, וממילא הוא יצטרך לכתוב בהמשך באנגלית. ודאי קשה יותר למי ששפת אמו עברית, ובכל זאת זה אחד הדברים שהוא צריך לדעת כמדען".

באחרונה נועדו נציגי האקדמיה ללשון, ובראשם פרופ' משה בר-אשר, עם שר החינוך גדעון סער בדרישה שיפעל בעניין ויבטל את האיסור על הגשת עבודות בעברית בטענה כי "לא ייתכן שבמדינת ישראל יהיו גזרות על העברית כבימים אפלים בתולדותינו".

לדברי טלי בן יהודה, מנ"כלית האקדמיה ללשון, "הביטוי הבוטא ביותר שמציג את הנושא במלוא חומרתו הוא הדרישה לדבר באנגלית. זו תופעה שהולכת ומתרחבת וההתפשטות היא כמעט בלתי נמנעת". לדבריה, אם לא ייעשה דבר, השלב הבא הוא ש"בחוגים ידברו רק באנגלית, ואז גם התיכונים, כי הורה לא ישלח את ילדו לתיכון שלא יכין אותו לאוניברסיטה".

## 5. קודם שילמדו באקדמיה לחשוב

(מעובד על פי נעמה שפי, 2 במארס 2012. הארץ. אוחר ב23 במאי 2012)

כמאה שנה חלפו מאז "ריב הלשונות" שהתחולל ביישוב, שנסיונותיו דומות להפליא לדיון הנוכחי על שפת ההוראה במוסדות אקדמיים. ב-1913 פרצה המחלוקת על רקע הרצון של "חברת עזרה של יהודי גרמניה" לפתוח את הלימודים בטכניון בשפה הגרמנית, בהיותה שפת המדע והמדענים.

הפן המדעי ייצג רק חלק מן העימות. שפת ההוראה נגעה בעצב חשוף ומשמעותי: האם גם בחברה שהיהודים מנסים להקים לעצמם הם יתבטלו בפני תרבויות זרות? כיצד יכוננו תרבות לאומית בלי שימוש יומי בשפה הלאומית? זאת ועוד, הטכניון היה המוסד הראשון להשכלה גבוהה שהוקם בארץ ישראל, וכל קביעה בעניינו הייתה עשויה להתוות את הדרך של המוסדות הבאים.

אחרי ויכוח ממושך ועיכוב שכפתה מלחמת העולם הראשונה, פתח המוסד את שעריו והלימודים בו התקיימו בעברית.

הקשר שסומן אז תקף גם היום: חיי המדע מתנהלים בשפה זרה. מסיבה זו המרצים במוסדות להשכלה גבוהה נדרשים להקפיד על פרסומים באנגלית ובקומץ שפות זרות "נחשבות" נוספות. כעת הם מחילים גם על תלמידיהם את הדרישה, שנגדה יצאו ראשי האקדמיה ללשון העברית, להגיש עבודות באנגלית.

גם ההתלבטות הנוכחית, באיזו שפה להשתמש לצורכי הוראה ומחקר נעה בין אותם קטבים: זה המצדד בהשתלבות בפסגת המדע העולמי גם במחיר הוויתור על הוראה בשפה הלאומית, וזה הדבק בשפה הלאומית כאבן יסוד בהשכלה של כל אדם.

השינוי שהתחולל במאה השנים האחרונות הוא ביחס של הישראלים ללאומיותם. הלאומיות המובנת מאליה היום מאפשרת לזלזל במקום של השפה. אלא ששפה דרושה כאמצעי ראשון במעלה לפיתוח החשיבה וכדרך לביטוי רגשות. שני עניינים אלה הם לב הבעיה.

שפה, בצד היותה כלי הבעה רעיוני ורגשי, היא בית, היא זהות אישית, חברתית ולאומית כאחד. בתקופת הגלות היהודים הבינו זאת. אלה שביקשו לשמור על ייחודם הלאומי הסתגרו בשפות הכלאיים היהודיות, יידיש ולדינו, ושימרו את העברית כשפת קודש. מי ששאפו להשתלב בחברה הסובבת אותם נודעו בכישורי הלשון הגבוהים שלהם בשפות זרות.

אנשי אקדמיה ישראלים מתעלמים היום מתפקיד השפה ככלי לניתוח ולביטוי. הם מתעלמים גם מהקשיים של רבים להתבטא באופן שיהיה מובן ובעל משמעות, שיכיל רעיונות מורכבים יותר משפת המסרים המיידיים. קודם

בצד אמן השפה העברית ש"י עגנון, זכו בפרס נובל גם ישראלים אחרים שהתחנכו בעברית תחילה. דבר לא נגרע מכישוריהם המדעיים.

## 7. בטכניון ילמדו מנהל עסקים רק באנגלית

עפרי אילני / 18.08.2008 / הארץ

כשנוסד הטכניון ב-1912 בחיפה, הוא כונה "טכניקום", והיה בית ספר קטן, שמומן בעיקר בכספי תרומות של ארגון סיוע יהודי-גרמני. כיוון שהשפה הדומיננטית בעולם המדע הייתה גרמנית, דרשו המממנים שרוב המקצועות במוסד יילמדו בשפה זו. ההחלטה גרמה לפריצתה של "מלחמת השפות": בבתי הספר העבריים פתחו במאבק בהנהלת הטכניון וההסתדרות הציונית בטענה ש"שפת הטכניקום יכולה וצריכה להיות השפה העברית". לאחר שביתות ומחאות הוכרע המאבק, ומאז משמשת העברית שפת הלימוד בכל מחלקות הטכניון - ובעקבותיו גם בשאר המוסדות היהודיים להשכלה גבוהה בארץ. אלא שבשנת הלימודים הקרובה ישתנה המצב: לראשונה בתולדותיו החליט הטכניון לשנות את שפת הלימוד בתכנית לתואר שני במנהל עסקים לשפה האנגלית.

"הכוונה היא לעבור לשימוש מלא בשפה האנגלית - בכיתה, בחומרי הלימוד, בתרגולים, בסדנאות, בשקפים, בטפסים", מסביר פרופ' בועז גולני, דיקן הפקולטה להנדסת תעשייה וניהול בטכניון. "הגענו למסקנה שאם נמשיך להכשיר את הבוגרים שלנו על ידי הוראה בעברית, אנחנו מציבים אותם בעמדת זינוק נחותה יותר בתנאי התחרות הגלובליים".

ההחלטה התקדימית של הטכניון היא סנונית ראשונה של תהליך הגלובליזציה של מערכת ההשכלה הגבוהה הישראלית. עד כה פנו האוניברסיטאות והמכללות בארץ בעיקר לסטודנטים ישראלים. אך התפתחותו של שוק עולמי לתארים במקצועות רווחיים מביאה אותן לקרוץ גם לסטודנטים זרים.

בנוסף לשיקול הכלכלי הפשוט - שכר הלימוד שישלמו סטודנטים זרים למינהל עסקים יהיה גבוה פי ארבעה משכר הלימוד של סטודנט ישראלי - האוניברסיטאות בישראל מעוניינות לזכות במקום גבוה בדירוגים בינלאומיים של המוסדות להשכלה גבוהה, המעניקים משקל גבוה לתכניות בינלאומיות ולקליטת סטודנטים זרים. בד בבד מתאמצים המוסדות להכשיר גם את הסטודנטים הישראלים להשתלב בשוק הגלובלי - כדי לא לאבדם לטובת מוסדות בחו"ל.

"יש לנו בעיה עם חילופי סטודנטים וסגל", אומרת גלית אייזמן, הממונה על קשרי חוץ במועצה להשכלה גבוהה. "בדירוגים בינלאומיים רואים שהאוניברסיטאות בישראל משיגות ציון גבוה בציטוטים ומחקרים, אבל הן נופלות בתחום של חילופי סטודנטים. זאת אחת הסיבות שאנחנו דוחפים את הנושא של תכניות בינלאומיות". לדברי אייזמן, אוניברסיטאות שקולטות סטודנטים זרים זוכות לתמריצים כספיים.

לא כולם מרוצים מכניסתה של האנגלית כשפת לימוד באוניברסיטאות. "אם הטכניון חושב לקיים לימודים לתלמידים ישראלים באנגלית - זה חמור מאוד", אומר נשיא האקדמיה ללשון עברית, הפרופ' משה בר אשר, "זה חמור במיוחד בטכניון, שבו הוכרעה מלחמת השפות. תחיית הלשון העברית הצליחה ברגע שבו האוניברסיטאות החליטו ללמד מדע בעברית". לדבריו, "האוניברסיטאות צריכות להיות מחוברות לחברה. זה מתקבל על הדעת שכנסים בהשתתפות מרצים בחו"ל נערכים באנגלית - אבל הוראה באנגלית היא התפתחות חמורה. זה נשמע כאילו רוצים להכין עתודות של יורדים לחו"ל".

הקידום במערכת ההשכלה הגבוהה הישראלית מבוסס על פרסום מאמרים בכתבי עת בחו"ל - בעיקר באנגלית. אלא

## 9. עמדת הסטודנטים בנושא הוראה באנגלית בקורסים בביולוגיה בטכניון

מאת yor bio: בשעה 11:12 נושאים: כללי

התבקשתי על ידי הפקולטה להביע בכתב את עמדת הסטודנטים בנושא הוראה באנגלית, והיא מצורפת מטה. כתמיד, משוב יתקבל בברכה.

לכל מאן דבעי,

### הנדון: התייחסות הסטודנטים לעניין הוראה באנגלית בקורסים בפקולטה לביולוגיה בטכניון

באמצע ההרצאה הראשונה בקורס "ביולוגיה התפתחותית" בסמסטר חורף תשע"א, פנו משתלמים לתארים גבוהים למרצה בבקשה שיעביר את הקורס באנגלית. (הקורס "ביולוגיה התפתחותית" הוא קורס משותף ללימודי הסמכה ומוסמכים). המרצה נעתר והעביר את יתרת ההרצאה באנגלית, אך בהרצאות שלאחר מכן, חזר בו והמשיך ללמד בעברית.

אמנם ספרי הלימוד, המאמרים בז'ורנלים המדעיים ואף רוב המצגות בקורסים רבים בפקולטה כתובים באנגלית, אך העברת החומר באנגלית מקשה באופן מיוחד על הסטודנטים, בעיקר בשל הקושי לרשום סיכומים מההרצאה באנגלית ולשאול את המרצה שאלות בשפה שהיא שנייה או שלישית עבור חלק גדול מהסטודנטים. במקרה זה ההפתעה הייתה רבה במיוחד משום שלא ניתנה התראה מראש שהקורס יועבר באנגלית במועד ההרשמה לקורסים. בנוסף, ביולוגיה התפתחותית הוא בתוך הבחירה המצומצמת לתואר ראשון בביולוגיה, כלומר הוא כמעט קורס חובה וסטודנטים רבים יבחרו בו מדי שנה.

לסטודנטים רבים, ההוראה באנגלית מוסיפה לא רק לקושי בהבנת החומר, אלא גם מעלה את החשש: האם הציון שאקבל משקף רק את ההבנה שלי בביולוגיה או גם את ההבנה שלי באנגלית? לדוברי אנגלית כשפת אם יהיה יתרון בקורס כזה על פני אלו שדוברי אנגלית כשפה זרה. כאשר נותנים לקרוא מאמר מדעי באנגלית ניתן להתגבר על הקושי בעזרת מילון, אך בדיבור באנגלית בזמן אמת נוצר פער אמיתי בהבנה בין אוכלוסיות שונות.

לאור האמור לעיל, אנו מבקשים:

- שבכל מקרה הפקולטה לא תעביר באנגלית קורסים שנלמדים במחצית הראשונה של התואר (סמסטר ראשון עד שלישי). לאחר מועד זה – סטודנט תקין אקדמית כבר עבר קורסים באנגלית. לפני כן ייתכן שרבים מהם אינם שולטים בשפה ברמה הנדרשת.
  - שבכל מקרה הפקולטה תצהיר מראש, לפני מועד ההרשמה, אילו קורסים יועברו בשפה האנגלית, ולא במהלך הקורס.
  - שהפקולטה תימנע מקביעת הרצאות באנגלית במקצועות חובה ובחירה מצומצמת, כגון "ביולוגיה התפתחותית".
- לסיכום, לדעתנו ייתכן שיש טעם שהפקולטה תציע קורסים בביולוגיה בשפה האנגלית, בפרט כדי לסייע לסטודנטים ומשתלמים בינלאומיים, אך מוטב לקבוע זאת מראש ולשמור זאת כמסגרת נפרדת שיצטרפו אליה רק סטודנטים ישראלים המעוניינים בכך. מצב כזה עדיף מאשר "לערבב" את ההוראה לאוכלוסייה זו עם ההוראה לסטודנטים